

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport
Golfbaan/bungalowpark Hof van Twente te Goor

31 oktober 2003

1378-57

ISBN 90-421-1226-3
Utrecht, Commissie voor de milieueffectrapportage.

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING.....	1
2. HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES.....	2
3. PROBLEEMSTELLING, DOELEN, BELEID EN BESLUITVORMING.....	2
3.1 Probleemstelling en doelen	2
3.2 Beleid en besluitvorming	3
4. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN.....	4
4.1 Alternatievenontwikkeling	4
4.2 Meest milieuvriendelijk alternatief.....	5
5. REFERENTIE EN (MILIEU)GEVOLGEN	5
5.1 Referentie: bestaande toestand en autonome ontwikkeling	5
5.2 Beschrijving referentie en gevolgen	6
5.2.1 Bodem en water.....	6
5.2.2 Natuur	6
5.2.3 Landschap, cultuurhistorie, archeologie	7
5.2.4 Verkeer	7
5.2.5 Economische en sociaal-culturele aspecten.....	7
6. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN.....	8
7. LEEMTEN IN INFORMATIE	8
8. EVALUATIEPROGRAMMA	8
9. VORM EN PRESENTATIE	9
10. SAMENVATTING VAN HET MER.....	9

1. INLEIDING

Herikerberg Vastgoed b.v. heeft het voornemen een recreatiecomplex 'Hof van Twente' aan te leggen ten westen van Goor, bestaande uit:

- 350 recreatiebungalows;
- 18-holes wedstrijdgolfbaan met 9-holes oefenbaan;
- voorzieningen als een overdekt zwembad, een waterplas en een golfclubhuis.

Voor deze activiteit dient de procedure van milieueffectrapportage (m.e.r.) te worden doorlopen. Een milieueffectrapport (MER) dient de essentiële milieu-informatie op te leveren ten behoeve van het besluit van de gemeente Hof van Twente over het bestemmingsplan. Tevens is voor het voornemen een uitwerking van het provinciale streekplan nodig.

Bij brief van 29 augustus 2003 is de Commissie voor de m.e.r. in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over de richtlijnen voor het MER¹. De m.e.r.-procedure ging van start met de kennisgeving van de startnotitie in de Twentsche Courant-Tubantia en in het Hofweekblad op 3 september 2003².

Dit advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de m.e.r.³. De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de m.e.r. en wordt verder in dit advies 'de Commissie' genoemd. Het doel van het advies is om aan te geven welke informatie het MER moet bevatten om het mogelijk te maken het milieubelang volwaardig in de besluitvorming mee te wegen.

De Commissie heeft kennis genomen van de inspraakreacties en adviezen⁴, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. In dit advies verwijst de Commissie naar een reactie wanneer deze naar haar oordeel informatie bevat die in het MER opgenomen moet worden of die nader onderzocht moet worden, zoals informatie over specifieke lokale milieuomstandigheden, of reacties die belangrijke vragen en discussiepunten naar voren brengen.

De Commissie heeft naast de startnotitie nog andere informatie bij haar advies betrokken⁵.

¹ Zie bijlage 1.

² Zie bijlage 2.

³ De samenstelling hiervan is gegeven in bijlage 3.

⁴ Bijlage 4 geeft hiervan een lijst.

⁵ Standpunt college B&W van de gemeente Hof van Twente, samenvatting *Ruimtelijke visie op het intrekgebied Herikerberg/Goor* (Vitens, 16 april 2003), *Landgoed Hof van Twente, eerste verkenning* (Grontmij, 17 februari 2003), *Habitatrichtlijn- en Flora- en faunawetsoorten voorkomend in het te ontwikkelen Landgoed Hof van Twente bij Goor* (notitie M.A. Heinen, provincie Overijssel, 8 oktober 2003) en informatie verkregen tijdens een locatiebezoek op 1 oktober 2003.

2. HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES

De Commissie beschouwt de volgende punten als essentiële informatie in het milieueffectrapport. Dat wil zeggen dat het MER onvoldoende basis biedt voor het meewegen van het milieubelang in de besluitvorming, als de volgende informatie ontbreekt:

1. Onderbouw de keuze voor de beoogde **locatie**. Beschrijf welke andere locaties in beeld zijn geweest en de redenen waarom deze zijn afgefallen.
2. Voor de alternatievenontwikkeling en het beperken van negatieve milieueffecten moet de **flexibiliteit** in omvang en opzet van het initiatief verhelderd worden. Geef aan welke minimale omvang van de onderdelen en welke aantallen bungalows voor een sluitende exploitatie voor de initiatiefnemer nog acceptabel zijn, en welke onderdelen eventueel weggelaten kunnen worden.
3. Hanteer het ordeningsprincipe van de **lagenbenadering** bij de ontwikkeling van alternatieven. Laat bodem en water, alsmede infrastructuur, sturend zijn voor de situering van (onderdelen van) het voornemen en de configuratie tussen onderdelen.
4. Een **meest milieuvriendelijk alternatief** zou ontwikkeld kunnen worden door beperking van het ruimtebeslag en door toepassing van inrichtingsmaatregelen gericht op een zo natuurlijk mogelijk watersysteem en versterking van natuur.
5. Het MER dient een **samenvatting** te bevatten die duidelijk is voor burgers en geschikt is voor de bestuurlijke besluitvorming. Hierin moeten de belangrijkste milieugevolgen per alternatief worden weergegeven, alsmede de maatregelen om die milieugevolgen te minimaliseren en de effectiviteit van die maatregelen.

3. PROBLEEMSTELLING, DOELEN, BELEID EN BESLUITVORMING

3.1 Probleemstelling en doelen

De aanleiding en de ontwikkelingen die tot het initiatief hebben geleid staan, gezien vanuit het (ondernemers)perspectief van de initiatiefnemer, afdoende in de startnotitie beschreven.

Aanvullend hierop dient in het MER verhelderd te worden hoe de locatie in beeld is gekomen en gebleven. Beschrijf welke andere locaties in beeld zijn geweest en de redenen waarom deze zijn afgefallen. Dit mede vanwege het beleidskader, zoals verwoord in het Overijsselse *Streekplan 2000+* (blz. 106)⁶.

⁶ Bij aantasting door o.a. woningbouw en ontgroningen in intrekgebieden voor waterwinning dient te worden aangetoond dat, indien negatieve effecten optreden, er een zwaarwegend maatschappelijk belang bestaat en dat redelijke alternatieven ontbreken. Een vergelijkbaar kader geldt voor de provinciale ecologische hoofdstructuur. De onderbouwing van het argument van 'zwaarwegend maatschappelijk' belang hoeft geen onderdeel te zijn van het MER. Het is een politiek-bestuurlijke afweging. De onderbouwing zal echter wel voorafgaand aan het besluit beschikbaar moeten zijn. De Commissie geeft in bijlage 5 bij dit advies een aanzet tot de motivering die voor deze afweging door de initiatiefnemer (in het MER) opgesteld zou kunnen worden.

Geef in het MER aan of er projecteigen doelen zijn die bijdragen aan de andere (milieu)functies in en nabij het plangebied. Denk bijvoorbeeld aan het realiseren van een bepaald watersysteem en van bepaalde natuurdoeltypen, ecologische verbindingzones of landschapsdoelen⁷.

3.2 Beleid en besluitvorming

In de startnotitie is in hoofdstuk 3 een aanzet gegeven van relevante beleidskaders en wettelijke kaders, alsmede van de consequenties voor het voornemen. De Commissie raadt aan dit in het MER over te nemen en er nog het volgende aan toe te voegen:

- Geef aan welke richting het Belvederegebied Zuid-Twente (afwisseling tussen bossen, bosjes en open ruimten) geeft aan het voornemen⁸;
- Geef aan of het (concept)*Landschapsontwikkelingsplan* en de (concept)*Welstandsnota* van de gemeente randvoorwaarden stellen aan het voornemen en welke deze zijn;
- Geef aan welke relatie het project heeft met de natuurgebiedsplannen, met name de realisatie van verbindingzones, en in hoeverre deze plannen sturend zijn voor het voornemen⁹;
- In het plangebied komen soorten voor die beschermd worden op grond van de Flora- en Faunawet. Geef aan om welke beschermde soorten het gaat en waar deze (mogelijk) voorkomen in en nabij het plangebied¹⁰;
- Ga nader in op het provinciaal ruimtelijk beleid en de reconstructie. De Commissie constateert dat mogelijk in de toekomst, als vervolg op het *Streekplan 2000+*, vooral het nog in ontwikkeling zijnde *Reconstructieplan Salland-Twente* bepalend zal zijn voor het initiatief;
- In de startnotitie wordt kort en globaal ingegaan op het waterbeleid (blz. 29-30 en 33). Geef in het MER aan welk beleid is geformuleerd op gebiedsniveau en welke randvoorwaarden dit stelt aan het voornemen¹¹;
- Geef aan welk kader het *Beleidsplan recreatie en toerisme Zuidwest-Twente* (en eventueel de vertaling ervan in de gemeente Hof van Twente) stelt aan het voornemen¹². Van de provinciale nota *Struinen door de tuin van Nederland* dient, aanvullend op de informatie op blz. 32 van de startnotitie, aangegeven te worden of er gebiedsspecifieke kaders uit voortvloeien en welke deze zijn;
- Om de economische en sociaal-culturele aspecten tot hun recht te laten komen, kan in het MER ingegaan worden op visies en plannen over deze aspecten die van invloed zijn op het voornemen.

⁷ In de reactie van de provincie Overijssel (nr. 6, bijlage 4) wordt bijvoorbeeld voorgesteld te onderzoeken op welke wijze het project kan bijdragen aan de ontwikkeling van ecologische verbindingen.

⁸ Zie ook paragraaf 4.1 punt 4 van dit advies.

⁹ Uit de startnotitie valt op te maken dat de ecologische verbinding aan de oostzijde gerealiseerd is en functioneert. Uit de inspraak van de provincie Overijssel (nr. 6, bijlage 4) concludeert de Commissie echter dat de verbindingzones verdere ontwikkeling behoeven en dat het project daaraan een bijdrage zou kunnen leveren.

¹⁰ Indien het voornemen leidt tot handelingen die strijdig zijn met de verbodsbepalingen van deze wet, dan zou een ontheffing op grond van artikel 75 van de Flora- en Faunawet noodzakelijk kunnen zijn.

¹¹ Uit de reactie van de provincie Overijssel (inspraakreactie nr. 6 in bijlage 4) valt op te maken dat het waterschap en de gemeente binnenkort watervisies zullen vaststellen. Ook het waterleidingbedrijf Vitens ontwikkelt een watervisie. Deze geven mogelijk meer indicatie voor het waterbeheer voor het gebied dan de meer globale plannen op Rijksniveau.

¹² Zie ook de inspraakreacties nrs. 1, 7 en 8 (bijlage 4). Deze insprekers stellen dat dit plan voorziet in het weren van grootschalige recreatievormen.

In de startnotitie staat weergegeven welke besluiten nodig zijn voor het voor-
nemen. Dit kan in het MER worden overgenomen.

4. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

4.1 Alternatievenontwikkeling

De voorgenomen activiteit is in omvang voldoende beschreven in de startnoti-
tie. De startnotitie ontbeert echter nog een beeld van de inrichting van het
plangebied (waar komt wat, welke configuratie, welke omvang en welke ont-
sluiting), alsmede een uitspraak of de omvang kleiner kan uitvallen.

Cruciaal zal zijn waar de grootste ingrepen (bungalows, zwembad, clubge-
bouw en andere bebouwing, waterplas, golfbaan en ontsluiting naar de omge-
ving) zullen plaatsvinden. De Commissie geeft de suggestie voor de alternatie-
venontwikkeling de volgende stappen te doorlopen:

1. Maak duidelijk welke variatiemogelijkheden in omvang en inrichting er
zijn. In het MER dient op grond van de doelstellingen van de initiatiefne-
mer duidelijk te zijn wat de minimale omvang is waarbij nog een accepta-
bele exploitatie te voeren is. De Commissie gaat ervan uit dat de in de
startnotitie gepresenteerde omvang de maximumomvang betreft. Vervol-
gens moet ook duidelijk worden of en hoe de diverse onderdelen waaruit
de voorgenomen activiteit bestaat met elkaar samenhangen. Geef daarbij
ook aan welke randvoorwaarden gelden voor de configuratie van de on-
derdelen, de afstand ertussen en de ligging ten opzichte van elkaar¹³.
2. Hanteer het ordeningsprincipe van de lagenbenadering bij de verdere in-
vulling van het voornemen in het plangebied (eerst bepalen 'waar wat
kan' en 'waar niet', dan 'inrichten'). Beschrijf hiertoe eerst samenstelling
van en sturing vanuit de onderste laag. De onderste laag bestaat uit de
geomorfologie en geohydrologie (met name de relatie tussen de Heriker-
berg en de Meene/Vlier), het watersysteem (hieronder vallen de kwel, de
infiltratie en effecten erop van de waterwinning, maar ook de benodigde
(toekomstige) capaciteit voor waterretentie en (herstel van) de beekdalen),
het ecologisch systeem (bestaande waarden én potenties, de ecologische
verbindingzones en de context binnen een groter natuursysteem) en ar-
cheologische elementen¹⁴. Geef vervolgens aan hoe de tweede laag, be-
staande uit de infrastructuur (wegen, spoor, OV-verbindingen, langzaam
verkeerroutes) is samengesteld in en nabij het plangebied en welke rich-
ting dit geeft aan het voornemen.
3. Maak vervolgens een configuratie met de onderdelen waaruit het voorne-
men bestaat. Maak globaal duidelijk in welk deelgebied enerzijds het
bungalowpark, daarbij behorende bebouwing en het zwembad gesitueerd

¹³ Hierbij dienen vragen beantwoord te worden als: kan het bungalowcomplex zonder de golfbaan en andersom?,
zo ja, welk onderdeel heeft de voorkeur van de initiatiefnemer?, zo nee: moet de inrichting van het bungalow-
park aansluiten op de golfbaan?; heeft het bungalowpark nog de gewenste kwaliteit zonder waterplas of is deze
voor de beoogde kwaliteit juist noodzakelijk?

¹⁴ In de startnotitie wordt overigens ook een aanzet gegeven voor bodem en water. Naar de mening van de Com-
missie liggen de accenten echter niet ten principale voor bodem op de grondbalans en voor water op de water-
kwaliteit.

zouden moeten worden en waar anderzijds de waterplas is gedacht. Geef ook aan waar, vanuit de inrichtingseisen, de golfbaan het beste gesitueerd kan worden.

4. Maak een keuze ten aanzien van het gewenste landschapstype. Hierbij kan teruggegrepen worden op oude landschapsvormen zoals het natuurrijke landschap voor ca. 1850 (zie eerste stafkaarten, resten in de overgangszone tussen Herikerberg en Heriker Meene), het cultuurlandschap dat rond 1900 ontstond door ontginningen van heide en lage 'woeste gronden' (bijvoorbeeld het bosgebied van de Herikerberg) of het landschap na de ruilverkavelingen 'oude stijl' (bijvoorbeeld in de Heriker Meene)¹⁵. Mogelijk kan ook een geheel nieuw type landschap worden voorgesteld (nieuwe landschapsbouw).

De Commissie raadt aan, ter wille van de leesbaarheid en hanteerbaarheid van het MER, een beperkt aantal zich duidelijk onderscheidende alternatieven te kiezen. Deze moeten echter wel de bandbreedte beslaan waarbinnen het voornemen zich uiteindelijk zou kunnen begeven.

4.2 Meest milieuvriendelijk alternatief

De Commissie is van mening dat met (een combinatie van) twee denklijnen een meest milieuvriendelijk alternatief (MMA) ontwikkeld zou kunnen worden:

1. Beperking van ruimtebeslag: een alternatief waarbij van alle voorzieningen het minimale aantal wordt aangelegd waarbij nog een acceptabele exploitatie mogelijk is. Bijvoorbeeld minder bungalows dan de in de startnotitie voorgestelde 350 en/of een kleinere golfbaan.
2. Inrichtingsmaatregelen gericht op een zo natuurlijk mogelijk watersysteem, handhaving en versterking van natuur en zo min mogelijk verstoring van natuur en landschap door zonering.

5. REFERENTIE EN (MILIEU)GEVOLGEN

5.1 Referentie: bestaande toestand en autonome ontwikkeling

De bestaande toestand van het milieu in het studiegebied, inclusief de autonome ontwikkeling hiervan, moet worden beschreven als referentie voor de te verwachten effecten. Onder de autonome ontwikkeling dient verstaan te worden de beleidsuitwerkingen die van toepassing zijn op het plangebied en naaste omgeving. Denk aan de (wettelijk vereiste) vermindering van verontreiniging door de landbouw en aan realisatie van de ecologische verbindingen.

Op kaart moet worden aangegeven tot hoever effecten van het voornemen reiken. Het studiegebied dat hieruit voortvloeit kan per aspect verschillend van omvang zijn. Met name voor de natuur en voor het waterbeheer dient het

¹⁵ Natuur en Milieu Overijssel (zie inspraakreactie nr. 5, bijlage 4) kiest duidelijk voor behoud van dit nu bestaande landschap.

groter verband (relatie met de omgeving), waarbinnen het plangebied zich bevindt, duidelijk te worden.

5.2 Beschrijving referentie en gevolgen

Bij de beschrijving van de gevolgen dienen de volgende algemene richtlijnen in acht te worden genomen:

- Onderscheid de gevolgen van onderdelen van het plan en in ieder geval die van de golfbaan, het bungalowpark en de waterplas;
- Expliciet dient te worden ingegaan op de cumulatieve effecten van de recreatie op de natuurlijke omgeving en de draagkracht daarvan¹⁶;
- De manier waarop gevolgen zijn bepaald dient inzichtelijk en controleerbaar te zijn door het opnemen van basisgegevens in bijlagen of expliciete verwijzing naar geraadpleegd achtergrondmateriaal.

Grootschalige en blijvende effecten in de aanlegfase dienen beschreven te worden in het MER.

Geef in ieder geval kwantitatief weer:

- de huidige natuurwaarden (bijvoorbeeld op grond van inventarisaties);
- de huidige grondwaterkwaliteit;
- de huidige situatie van en de effecten van alternatieven op bodem, water (bijvoorbeeld grondwaterstanden) en verkeer (piekdruktes door autoverkeer).

Een meer globale, kwalitatieve beschrijving kan naar de mening van de Commissie volstaan voor de te ontwikkelen natuurwaarden, het landschap en de te verwachten grondwaterkwaliteit.

5.2.1 Bodem en water

Beschrijf:

- de geomorfologische opbouw (verschillen in bodemsoorten en hoogteligging, gradiënten en zonering);
- de huidige en te verwachten grondwaterstanden;
- de mogelijke consequenties voor de drinkwaterwinning;
- de invloed op de grondwaterstromingen aan de zuidrand van de Herikerberg;
- de huidige en te verwachten kwaliteit van het grondwater.

5.2.2 Natuur

Presenteer in het MER een heldere kaart met natuurgebieden en ecologische zones. Geef deze weer in zowel kwantitatieve zin (ligging, oppervlakte), alsook kwalitatief (voor welke soorten functioneel). Beschrijf de effecten van de alternatieven daarop. Geef aan welke doelsoorten (flora en fauna) in het studiegebied voorkomen en kwantificeer deze doelsoorten, zoveel mogelijk op basis

¹⁶ Zie ook de inspraakreacties nrs. 1 en 4 (bijlage 4). De Vereniging van Verontruste Burgers Hof van Twente en H. Derksen zijn van mening dat het gebied door de totale recreatie (campings, hotel, zwembad, motorcrossbaan e.d.) te zwaar belast wordt.

van inventarisaties. Eventueel volstaat een gemotiveerde selectie van die doelsoorten, die exemplarisch zijn voor een bepaald natuurdoeltype¹⁷. Indien nieuwe natuurdoeltypen ontstaan, beschrijf deze dan in het MER. Tevens dienen de (positieve) effecten op daarbij voorkomende doelsoorten beschreven te worden, ook als deze nu nog niet in het studiegebied aanwezig zijn. Betrek daarbij, naast de directe inrichtingseffecten, ook de effecten van recreatie en verkeer op de gekozen doelsoorten (versnippering, betreding, geluid, licht).

5.2.3 Landschap, cultuurhistorie, archeologie

Beschrijf de ruimtelijke structuur, de patronen en de elementen van het huidige landschap, alsmede de landschappen die voorkwamen in de eerder genoemde perioden¹⁸. Visualiseer welk type landschap ontstaat. Extra aandacht verdient de invloed van de nieuwe bebouwing op het landschap. Geef aan wat de effecten zijn op het archeologisch bodemarchief.

5.2.4 Verkeer

Presenteer de routes, intensiteit en afwikkeling van het huidige en het toekomstige verkeer op verschillende momenten (hoogseizoen-laagseizoen, spitsdruktes) en de daarbij optredende geluidhinder. Maak onderscheid in gemotoriseerd verkeer, openbaar vervoer en recreatief verkeer als fietsers, voetgangers en ruiters. Geef aan welke piekdruk en eventuele congestiekans ontstaan. Geef aan welke conflicten kunnen ontstaan tussen autoverkeer enerzijds en de andere weggebruikers anderzijds.

5.2.5 Economische en sociaal-culturele aspecten

In het collegestandpunt en in de diverse inspraakreacties zijn suggesties gedaan hoe de economische en sociaal-culturele aspecten aan de orde kunnen komen in het MER. Hoewel het voor m.e.r. strikt genomen niet noodzakelijk is deze aspecten te behandelen, heeft de Commissie op uitdrukkelijk verzoek van de gemeente deze aspecten in dit advies betrokken.

De Commissie beschouwt tenminste onderstaande effecten als belangrijk:

- Beschrijf en onderbouw de werkgelegenheidseffecten van de alternatieven aan de hand van verwachte bezettingsgraden van het bungalowpark en het bestedingspatroon van de gebruikers. Onderscheid daarbij vaste arbeid, gelegenheidsarbeid (seizoensgebonden) en spin off-werkgelegenheid (plaatselijke middenstand, installatie- en onderhoudswerk e.d.) en geef een indicatie welke scholing vereist is. Ga expliciet in op de veronderstellingen van verschillende insprekers dat deze effecten in de startnotitie te rooskleurig zijn voorgesteld¹⁹.
- Geef aan welke effecten realisatie van het voornemen heeft op andere recreatieparken in de omgeving en welke risico's het plan heeft, met name of er toch druk kan ontstaan om permanente bewoning toe te staan of te to-

¹⁷ In het *Handboek Natuurdoeltypen* (ministerie LNV, 2001) staan in bijlage 3 alle doelsoorten.

¹⁸ Zie punt 4 in paragraaf 4.1 van dit advies.

¹⁹ Zie inspraakreacties nrs. 1, 2, 3 en 8 in bijlage 4. Overigens signaleert de Commissie dat in de startnotitie waarschijnlijk een fout staat over het aantal FTE (zie blz. 26). Bedoeld wordt waarschijnlijk dat 230-290 FTE verdeeld worden over 300-425 in deeltijd werkende werknemers.

lereren. Indien dat risico niet uit te sluiten is, dan dienen de effecten ervan in beeld te worden gebracht.

- Geef aan welke effecten optreden voor instandhouding of het op peil houden van bepaalde gemeentelijke voorzieningen in Goor en in de gemeente Hof van Twente.
- Beschrijf welke vormen van recreatief medegebruik mogelijk zijn cq hoe toegankelijk de golfbaan, het bungalowpark en bijkomende voorzieningen zijn.

6. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN

De milieueffecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven moeten onderling én met de referentie worden vergeleken. Doel van de vergelijking is inzicht te geven in de mate waarin, dan wel de essentiële punten waarop, de positieve en negatieve effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven verschillen. Vergelijking moet bij voorkeur op grond van kwantitatieve informatie plaatsvinden.

7. LEEMTEN IN INFORMATIE

Het MER moet aangeven over welke milieuaspecten geen informatie kan worden opgenomen vanwege gebrek aan gegevens. Deze inventarisatie moet worden toegespitst op die milieuaspecten, die (vermoedelijk) in verdere besluitvorming een belangrijke rol spelen. Op die manier kan worden beoordeeld, wat de consequenties moeten zijn van het gebrek aan milieuinformatie.

Beschreven moet worden:

- welke onzekerheden zijn blijven bestaan en wat hiervan de reden is;
- in hoeverre op korte termijn zou kunnen worden voorzien in de leemten in informatie;
- hoe ernstig leemten en onzekerheden zijn voor het te nemen besluit.

8. EVALUATIEPROGRAMMA

De gemeente Hof van Twente moet bij het besluit voor het bestemmingsplan aangeven op welke wijze en op welke termijn een evaluatieonderzoek verricht zal worden om de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken en zo nodig aanvullende mitigerende maatregelen te treffen. Het verdient aanbeveling dat de initiatiefnemer in het MER reeds een aanzet tot een programma voor dit onderzoek geeft.

9. VORM EN PRESENTATIE

Bijzondere aandacht verdient de presentatie van de vergelijkende beoordeling van de alternatieven. De onderlinge vergelijking dient bij voorkeur te worden gepresenteerd met behulp van tabellen, figuren en kaarten. Voor de presentatie beveelt de Commissie verder aan om:

- het MER zo beknopt mogelijk te houden, onder andere door achtergrondgegevens (die conclusies, voorspellingen en keuzen onderbouwen) niet in de hoofdtekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst bij het MER op te nemen;
- recent kaartmateriaal te gebruiken, een toponiemenkaart met topografische namen op te nemen en een duidelijke legenda bij de kaarten te voegen;
- visualisaties op te nemen van kenmerkende elementen van het voornemen en van het (nieuwe) landschapsbeeld.

10. SAMENVATTING VAN HET MER

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en het verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. Daarbij moeten de belangrijkste zaken zijn weergegeven, zoals:

- de voorgenomen activiteit en de alternatieven;
- de belangrijkste effecten voor het milieu bij het uitvoeren van de voorgenomen activiteit en de alternatieven;
- de vergelijking van de alternatieven en de argumenten voor de selectie van het MMA;
- belangrijke leemten in kennis.